

Kompetenciafejlesztés az információs társadalomban

A számítógép önmagában a mennyiségi feladatok megoldására képes, a minőség csak az emberi tudás, tapasztalat, képességek és készségek révén valósulhat meg. A munkaerőpiacon egyre kevésbé keresik a speciális tudással rendelkező szakembereket, inkább azokat, akik hajlandók arra, hogy új ismereteket és készségeket, kompetenciákat szerezzenek. Ezek közé tartozik az önálló információszerzés készsége, az információs kompetencia. Megszerzésének egyik eszköze az önálló tanulást lehetővé tevő távoktatás, másik eszköze pedig a könyvtárak által szervezett tanfolyamok. Az ismertetett kutatás e két eszköz hatékonyságát bizonyítja.

A kompetencia fogalma. A kulcskompetenciák

A kompetencia fogalmát csaknem valamennyi szakterület szakértői magától értetődően használják, amikor arról beszélnek, hogy mi egy-egy képzés célja. A szó valós jelentését azonban mindmáig nem tisztázták egyértelműen. A latin eredetű szó (competentia) első jelentésében illetékesség, jogosultság, valamire való képesség, második jelentésében szakértelem [1]. A fogalmat 1974-ben Dieter Mertens használta a mai értelmében: *a nem szakmaspecifikus ismeretek, készségek és képességek összességét* értette rajta [2].

Más megfogalmazásban *a kompetencia olyan általános képesség, amely tudáson, gyakorlaton, értékeken, a tanulás során megszerzett hajlamokon alapul. A kompetencia inkább a „tudni hogyan”, mint a „tudni mit” területéhez tartozik: nem redukálható sem tiszta tudásra, sem pedig rutinokra* [3]. (Ma már a kompetencia kifejezést nem feltétlenül csak a nem szakmaspecifikus képességek értelmében használják, hanem a valamilyen szakterületen eredményes tevékenység ellátására szolgáló felkészültség értelmében is. Ez összhangban is van a további fejtegetésekkel a kulcskompetenciákról, amelyek viszont szakmafüggetlenek.)

A hazai és a nemzetközi szakirodalom egyaránt széles spektrumban és nagy számban foglalkozik ezzel a kérdéskörrel, és ezzel együtt számos meghatározással is kísérletezik. Ennek oka az a már említett tény, hogy a munkaerőpiac folyamatos változásai miatt egy-egy intézménynél az *emberi erőforrás tudásalapú kiválasztását felváltotta a kompetenciaalapú kiválasztás.*

1. táblázat

Kulcskompetenciák

1. Alapkészségek (írás-olvasás, szövegértés, számtan)
2. Csoportmunka
3. Az életen át tartó tanulásra való készség
4. Információkezelés (információ megkeresése, feldolgozása)
5. Az információs technológia alkalmazása, digitális írástudás
6. Kommunikáció (írásbeli, szóbeli, idegen nyelvi)
7. Multikulturális (különbözőségek elfogadása, kulturális tudatosság)
8. Önállóság (önszervezés, függetlenség, önálló döntés, egyéni felelősség, nyitott viszony a munkához)
9. Politikai (állampolgári léttel kapcsolatos kompetenciák, taggabb szerepben való tevékenység, múlt és jelen összehasonlítása)
10. Problémamegoldás
11. Rugalmasság, a változások kezdeményezése és elviselése
12. A szakterülettől függő speciális ismeretek

A *kulcskompetenciák*¹ olyan, szakmákon felül álló, szakmáktól független általános ismeretek, készségek, amelyek lehetővé teszik, hogy egyrészt az egyén élete és a társadalom működése sikeres legyen, másrészt az ember követni tudja a munkaerőpiac támasztotta igények változását életpályája során [4, 5].² Az 1980-as évektől a szakirodalom számos megközelítésben és felosztásban vizsgálja a kulcskompetenciákat. A kutatás során vizsgált szakirodalomban előforduló csoportosítások és megfogalmazások elemzése alapján az 1. táblázatban összefoglalt 12 kulcskompetencia látszik

¹A tanulmány a szerző „A távtanulás mint a kompetenciák fejlesztésének eszköze” című, 2006 februárjában megvédett PhD-disszertációjának alapján készült.

a leginkább elfogadottnak. (A kulcskompetenciák sorrendje egyszerű betűrend: fontossági sorrendet általánosságban nem lehet megállapítani, az mindig az adott helyzet függvénye.)

Az információs társadalom szempontjából kiemelt kulcskompetenciák

Az információs társadalom a társadalmi szervezet sajátos formája, amelyben az információ termelése, forgalmazása, alkalmazása a termelékenység és a hatalom alapvető forrásává válik [6]. Az információ beépül az egyének, szervezetek és intézmények mindennapjaiba, a társadalmi-gazdasági kommunikáció nagy része digitális csatornákon zajlik [7]. A releváns tudás gyorsan változik, és nehéz előre jelezni, hogy a munkaerőpiacra kilépve milyen tudásra és készségre lesz szükségük a most iskolába járóknak [8].

Az információs társadalom szempontjából a kulcskompetenciák közül különösen a digitális írástudásnak és az információs írástudásnak van kiemelt jelentősége.

Digitális írástudás

A digitális írástudás az információtechnikai eszközök használatának készségét jelenti. Ahogy szinte gondolkodás nélkül vagyunk képesek betűket papírra vetni, és számtani alpműveleteket elvégezni, úgy az információs társadalom polgárától iskolában és munkahelyen egyaránt elvárják, hogy a számítógépet eszközként használva szövegeket állítson elő, táblázatokat kezeljen, és céljainak megfelelően kommunikációra vagy éppen információkeresésre használja a rendelkezésére bocsátott hálózatokat (intranetet vagy internetet).

Z. Karvalics László az információs társadalomhoz kötődő egyik legfontosabb kompetenciával kapcsolatos empirikus kutatások pozitív tapasztalatairól számol be [9]. Szerinte:

- a digitális írástudás megnöveli a munkaerőpiaci esélyeket, és kizárólag hozzáférés kérdése, nem függ életkortól, előismerettől, kultúrától;
- a gyerekek a felnőttek segítségével nélkül is képesek megtanulni a számítógép és lehetőségeinek használatát;
- ha van hálózati elérés, könnyen lehet a gyerekből „netizen”, aki készségszinten minden állampolgári tevékenységet számítógépen végez;

- a gyerek számára a számítógép-használat nem kényszer, hanem öröm és élmény forrása, az öntevékeny tanulás eszköze, miközben hasznos tevékenységet is végez.

Ez utóbbi megállapítást támasztja alá Nyíri Kristóf, amikor azt mondja, hogy „virtuális környezetben az érzi jól magát, aki ezzel már gyerekkorában megismerkedett” [10]. Magyarországon a digitális írástudás szintje még mindig alacsony, bár az elmúlt évtizedben a fiatalok és a képzettebb rétegek esetében sokat fejlődött. Míg Európában az internet-használók száma 2000 és 2005 között 171,6%-kal nőtt, ez az arány Magyarországon 326,6% (2. táblázat).

2. táblázat

Az internethasználók számának változása

	LAKOSSÁG SZÁMA 2005	INTERNET- HASZNÁLÓK SZÁMA 2005	NÖVEKEDÉS MÉRTÉKE 2000-2005
VILÁG	6,42 milliárd	15,2%	169,5%
EURÓPA	804,68 millió	35,5%	171,6%
MAGYARO.	10,083 millió	30,2%	326,6%

(Forrás: <http://www.internetworldstats.com> [2006. febr. 10.])

Információs írástudás

Az információs írástudás fogalmát Paul Zurkowsky alkotta meg 1974-ben. Lényege, hogy az információs eszközök használata révén a tudásalkalmazási szint megnövelhető és megújítható. Az írás–olvasás–számolás hármasszámához csatlakozó információs írástudás a következőket foglalja magában:

- a vizuális formanyelv kezelése;
- kommunikáció, amely lehetővé teszi az információt nyújtó környezettel való állandó kapcsolatot;
- a megszerzett információk helyes, céltudatos és rutinszerű feldolgozása [11].

Ezt a készséget sokáig csak a könyvtárosoktól várták el. A mai értelemben vett művelt ember azonban már képes megérteni, értelmezni és felhasználni a környezetében levő információk óriási tömegét, s magától értetődik, hogy megfelelő képzés, esetleg önképzés után képes lehet a számára szükséges információ megkeresésére, feldolgozására és közlésére is. Az információs írástudás meghatározására sokan vállalkoztak. Néhány ezek közül:

- Az ALA³ definíciója szerint az információs jártassággal rendelkező személynek fel kell ismernie, mikor van szüksége az információra, meg kell tudnia keresni, majd meghatározni a lelőhelyét, továbbá kiértékelni és hatékonyan használni a szükséges információt [12].
- Báthory Zoltán a kulturális eszköztudást mint az önálló tanulás eszközeinek ismeretét és alkalmazását ismerteti. Ez a tantárgyak feletti és tantárgyak közötti tanulási mód egyúttal az életen át tartó tanulás alapja is, összességében pedig a műveltség elsajátításának alapja [13].
- Az információs társadalom munkavállalói ismerik az információs erőforrások alkalmazásának módjait, és megtanulták az információt igénylő megoldások technikáit és készségeit, ezáltal képesek megoldani a problémáikat [14].
- Az egybehangzó definíciókat alátámasztja a Z. Karvalics László és Homann által is idézett Eisenberg–Berkovitz szerzőpáros, akik szerint az információs kompetencia hat alapeleme (Six-Big-Skills) már átvezet a szakirodalmi információtól a döntés-előkészítést megelőző szakirodalmi, pénzügyi, piaci, műszaki stb. információkezelés készségéhez [11, 15]:
 - információszükséglet meghatározása,
 - információforrás kiválasztása,
 - információrendszer használata,
 - információ kiválasztása és értékelése,
 - információ újraértékelése (szintézis),
 - információ beépítése a döntési folyamatba.

Az információs kompetencia nem szorítkozik a könyvtárra és rokon intézményeire. Aki képes megszerezni a számára szükséges információ felkutatásának és feldolgozásának készségét, az ezt szükség esetén a továbbiakban mindig aktívvá válhat.

A fenti kérdéskört kiegészítendő meg kell említeni a médiakompetencia fogalmát. Ez magában foglalja az információhordozó médiumok által közvetített és megformált tartalmak kritikus értelmezésének képességét, továbbá a kreatív használatukhoz (fejlesztés, prezentálás) szükséges előfeltételek kialakítását is [16].

Kérdésként merül fel, hogy milyen készségekre van szükségük a tanulóknak az önálló ismeretszerzés elsajátításához. Életkortól függetlenül elmondhatjuk, hogy a következők nélkül az információs írástudás kompetenciája nem alakítható ki:

- folyamatos és pontos olvasni tudás,
- összefüggések átlátása,
- tájékozódás az információhordozók között,

- az információ kiválasztása és alkalmazása [17].

Használóképzés

Az információs kompetencia képzési szakterülete a *használóképzés*: az az oktatási folyamat, amelynek során az információ későbbi használója elsajátítja azokat az ismereteket, és megszerzi azokat a készségeket, amelyek segítségével hozzájut az őt érdeklő információhoz. Egymásra épülő fokozatai az alábbiakban foglalhatók össze [18]:

1. Általános bevezetés, amely rövid előadást és könyvtárlátogatást foglal magában.
2. Egyéni oktatás, amely az önállóságra épít. Ennek során a bizonytalan tanulók önállóan végzik feladataikat, és személyre szabott konzultációra tarthatnak igényt.
3. Nyomtatott, elemi ismereteket tartalmazó önképzési anyagok készítése és terjesztése.
4. Foglalkozássorozatok tervezése és végrehajtása egymás utáni időszakokban, egymásra épülő tematikákkal.
5. Önálló tanulást segítő anyagok (guide-ok, útmutatók) készítése.
6. Az információszerzéssel kapcsolatos ismeretek és készségszerzés beépítése különböző tantárgyakba „Bevezetés a-ba” címen.

Ez utóbbi főleg a felsőoktatási intézmények, illetve könyvtáraik módszereihez tartozik [19]. Támogatja az információszerzési és -feldolgozási készségekkel foglalkozó ismeretek és készségfejlesztés beépítését valamennyi tanulmányi szintű tantervbe.

A használóképzés szinterei

Közüoktatás

Az 1992-ben elkészült *Nemzeti alaptanterv* (NAT) informatikai műveltségterületének alapkövetelményei közé tartozik, hogy az általános alapképzés során a tanulók sajátítsák el az embert körülvevő rendszerekből és folyamatokból származó információk megszerzésének és kezelésének készségeit, informatikai és információhasználati szempontból egyaránt [20, 21]. Az 1999-ben elkészült kerettantervek a könyvtárhasználat tanításának céljait és fejlesztési követelményeit a NAT könyvtár-pedagógiai koncepciójával összhangban foglalmazták meg [22].

A könyvtárhasználat valójában eszköz, nem tananyag, így nem lehet öncélú. Ha a készségfejlesztéssel kapcsolatos feladatok megoldása konkrét tantárgy követelményrendszerébe illeszkedik, a tanultak felhasználhatósága bizonyítható, és a

tanulók motivációja is egyértelművé tehető [23]. A könyvtárostanárok munkája azonban csak akkor hatékony, ha tanár kollégáik elismerik munkájukat, és ők is elvárják tanulóiktól a könyvtárhasználati órán elsajátított készségeket.

A NAT és a kerettantervek által rögzített célok és feladatok – a könyvtárosok tapasztalatai szerint – sok esetben csak óhajok maradnak. A felsőoktatásba belépő frissen végzett érettségizettek zöme képtelen az önálló könyvtár- és információhasználatra, az egy-egy referátum megírásához szükséges szakirodalom megszerzése komoly gondokat okoz.⁴ Amíg azonban a munkaadók nagy része is írástudatlan információs szempontból, addig nem fogják elvárni ezt a beosztottaiktól sem.

A felsőoktatás és a felsőoktatási könyvtárak szerepe

A korszerű felsőoktatási könyvtáraknak hozzá kell járulniuk ahhoz, hogy a felsőoktatásban (egyetem, főiskola) részt vevő valamennyi hallgató elsajátíthassa a korszerű információs technikák használatát; ezáltal egyetemi tanulmányaik során önálló tanulmányi és kutatómunkára váljanak alkalmassá [24, 25]. Az 1998-as IATUL-konferencián⁵ hangzott el az az előadás, amely az információs írástudás fontosságával kapcsolatos ausztrál véleményt ismertette. A szerző szerint a 21. században az *információs készségek és az információs írástudás fejlesztése a felsőoktatás egyik célja kell legyen, ezért az ezzel kapcsolatos kutatásokat támogatni kell* [26].

Ebben az irányban alakítja stratégiáját a mindenkori oktatási kormányzat is. *Téglási Ágnes* hangsúlyozza, hogy a felsőoktatási intézményekből az információval élni tudó (és azzal nem visszaélő) végzett szakembereket kell kibocsátani [27].

A felsőoktatási intézményekben a képzést általában az adott szakterület elsajátításához kapcsolják. A képzést a könyvtárosok vagy a könyvtárakban, tájékoztatási szakterületen dolgozó más végzettségű (pl. műszaki, agrár, közgazdász) szakemberek végzik az adott szakterület sajátosságainak és igényének megfelelően [28].

Több hazai intézményben folyik a hallgatók ilyen irányú képzése, például a *Szent István Egyetem Állatorvosi Karának* könyvtárában [29] és a *Berzsenyi Dániel Főiskola* könyvtárában [6, 30]. Ez utóbbi intézmény elektronikus tananyagot is hozzáférhetővé tesz ahhoz, hogy a hallgatók fél éves

tárgy keretében megszerezzék az információs írástudást. Ezt a gyakorlatot egyre többen követik.

A tanító könyvtár

A használoképzés hagyományosan a könyvtárak feladata volt, mivel az információk lelőhelyei egészen a legutóbbi időkig – az internet megjelenéséig – a nyomtatott dokumentumok (könyvek, folyóiratok), ezek lelőhelyei pedig a könyvtárak voltak. Ahogy mindinkább elterjedt a könyvtári állományok számítógépes feltárása, a cédulakatalogusokat felváltották a kommunikációs hálózatokon távolról is elérhető OPAC-ok. Ezek, és az egyre szélesebb kört lefedő internetes források használata a hagyományostól eltérő keresési stratégiákat és technikákat igényeltek, tehát a használoképzés módszerein is változtatni kellett [31].

A lakóhelyi nyilvános könyvtárak használoképzési kurzusainak népszerűsége megnőtt az internet elterjedésével. A megfelelő információ kiválasztása a világhálón található információtömegből próbára teszi a gyakorlott könyvtárosokat is, nem beszélve azokról, akik a számítógépet is alig tudják használni, azaz digitálisan írástudatlanok. A könyvtárak kurzusai tehát egyúttal alapfokú számítógép-használati ismereteket is közvetítenek.

A felnőttek használoképzését vállalni képes (és hajlandó) közkönyvtárak e tevékenységüket részben tájékoztatási gyakorlatuk, részben pedig PR-tevékenységük keretein belül oldják meg. Könyvtárismertető szórólapjaik és brosúráik, illetve újabban honlapjaik olyan ismereteket is tartalmaznak, amelyek segítik az olvasót abban, hogy a számára szükséges információt az adott könyvtárban megtalálja.

Az empirikus vizsgálat előkészületei

Az egyes feladatok elvégzéséhez szükséges kompetenciákat a munkaerőpiac igényeinek megfelelően folyamatosan meg kell újítani. Ennek a megújításnak az eszköze a felnőttképzés. A hagyományos oktatás azonban nem alkalmas a kompetenciák folyamatos fejlesztésére, ezért is van szükség a nyitott képzésre, amely tartalmilag, módszereiben, eljárásaiban egyaránt nyitott, bárki számára hozzáférhető [32].

A rendszerint munka mellett tanuló felnőttek időhiánnyal küzdenek, számukra a legmegfelelőbb módszernek a *távtanulás* tűnik. Gondot okozhat

azonban, hogy a kompetencia nemcsak egyszerűen megtanulható ismeretek halmaza, hanem a megtanult ismeretek és az elsajátított, majd begyakorolt készségek révén tesz alkalmassá valakit egy-egy feladat ellátására. *A kutatás – többek között – arra kereste a választ: vajon az értelmiséghez tartozók meg tudják-e szerezni távtanulással az információszerzéssel kapcsolatos kompetenciát.*

A kutatás alapja az információs kompetencia megszerzését célul kitűző képzés volt, amely teljes egészében távtanuláson alapult, frontális foglalkozás nélkül. A kutatás céljaira kidolgozott nyomtatott és elektronikus tananyag felvállaltan kísérleti jellegű volt, ezért óhatatlanul előfordulhattak benne következetlenségek, amelyek a tanulók részéről kérdések forrásai lehettek. Az ezekre való válaszadás és a tanulás irányítása a „tutor” (a kutató) feladata volt. A tanulást segítő, mentori feladatok nagyrészt azokra a könyvtárosokra hárultak, akiknek a munkahelyén, a könyvtárakban a kísérlet tanulói a feladatukat végezték.

A tanulók feladatai

A kurzus résztvevőinek a következő feladatokat kellett elvégezniük:

- A tanulás megkezdése előtt *előteszt* kitöltése a kiinduló helyzet méréséhez.
- A tananyag 12 feladatot tartalmazott, amelyek célja a tanultak azonnali gyakorlása volt. Az elvégzett feladatokat be kellett küldeni.
- A feladatsor zárásaként a kutatás eredményét egy *bibliográfiában* kellett összefoglalni, illetőleg a kutatás menetét rövid *esszében* kellett leírni.
- A tanfolyam befejezésekként *zárótesztet* kellett kitölteni.
- A tanfolyam után egy évvel ismét megkerestük hallgatóinkat, és akik erre hajlandónak mutatkoztak, *utótesztet* oldottak meg.

A zárótesztet és az utótesztet kérdőív kísérte, amelynek kitöltését szintén kértük. Ezek alapján tudtuk elvégezni a válaszadók attitűdvizsgálatát. A tanulók valamennyi elvégzett feladatát *név szerinti dossziékba gyűjtve portfóliót állítottunk össze. Az alkalmazott ún. portfólió módszer megkönnyítette az értékelést, és nyomon követhetővé tette a tudásváltozást.*

Tudásmérés

A tényleges tudásváltozást méréssel állapítottuk meg. A tudásmérés alapjául a tanfolyam keretein

belül három alkalommal megoldott feladatlapok, tesztek szolgáltak. A feladatlapok különféle típusú és nehézségű feladatokat tartalmaztak. Az előteszt és az utóteszt köznap információhasználati kérdésekre kért választ, míg a zárótesztben, amelyet közvetlenül a tanfolyam után töltöttek ki a résztvevők, több volt a gondolkodást igénylő feladat. A nyomtatott, illetve az elektronikus tananyagot használó tanulók ugyanazt a feladatlapot oldották meg, hogy a kétféle tananyag hatásossága összehasonlítható legyen.

Kérdőíves megkérdezések

Az információkeresési kompetenciával kapcsolatos kutatás során több kérdőíves felmérés készült. Ezek közvetlen célja eltérő volt ugyan, de közvetetten valamennyi a felnőttek tanulási szokásairól és az információkereséssel kapcsolatos tanfolyamok hatásosságáról adott információt.

• Kiinduló felmérés

A dolgozat kiindulópontjául szolgáló 1998-as felmérés célja az volt, hogy megismerjük a kiválasztott célcsoport, az értelmiség vélekedését az információszerzéssel és a távoktatással kapcsolatban.

• A tanfolyam végén kitöltött kérdőív

A 2000-ben készített kérdőív célja az volt, hogy megismerjük egyrészt a résztvevők jellemző tulajdonságait, másrészt a tanfolyamról és a távoktatásról alkotott véleményüket.

• Egy évvel a tanfolyam befejezése után kitöltött kérdőív

A tanfolyam befejezése után egy évvel (2001-ben) a tanulási kísérletben részt vett és értékelt személyeknek kiküldött kérdőív célja az volt, hogy megismerjük a célcsoport véleményét a tanfolyam hasznosságával és a távoktatással kapcsolatban.

• A közkönyvtárakban tartott 20 órás internettanfolyamokon kitöltött kérdőív

A 2002-ben elvégzett kiegészítő kutatás részeként a közkönyvtárak által szervezett tanfolyamokon részt vevő személyeket kérdeztük meg tanulási tapasztalataikról, és arról, hogy hogyan gondolják hasznosítani a tanfolyamon tanultakat.

A vizsgálat alapsokaságának és mintájának kiválasztása és jellemzői

Mint említettük, az empirikus vizsgálat alapsokasága *értelmiségi volt*. A kísérlet végleges mintáját viszonylag jól behatárolható módon sikerült meghatározni: a *Berzsenyi Dániel Főiskola* másodéves levelező hallgatóit vontuk be a vizsgálatba. A vizs-

gált évfolyam létszáma 163 volt, ebből 148-tól kaptunk vissza minden szempontból értékelhető adatokat tartalmazó kérdőíveket, és a zárótesztet is megírták. 117-en az elő- és zárótesztet egyaránt megoldották, a tudásváltozás tehát az ő tesztlapjaik alapján volt mérhető. A tudásmegmaradás értékeléséhez az utótesztet visszaküldő 44 személy eredményei voltak használhatók.

A vizsgálatba bevont minta szociológiai jellemzőit tekintve megfelel az értelmiség kritériumainak: valamennyien legalább érettségiztek, és nagyrészt szellemi munkát végeznek.

Tanfolyamunkon 46,3%-ban férfiak, 53,7%-ban nők vettek részt. A résztvevők korhatárok szerinti csoportosítása *Bromley* felosztása szerint készült [33]. A vizsgált évfolyam több mint fele életének az ún. középső szakaszában van (26–40 év), amikor egzisztenciájuk már kialakult, és új stabil életcélok érdekében tevékenykednek: tanulnak, hogy nagyobb eséllyel vegyenek részt a munkaerő-piaci versenyben. Az intellektuális teljesítmény ebben a korszakban kiemelkedő. A válaszadók döntő többsége első diplomáját szerzi, tehát gimnáziumi vagy szakközépiskolai érettségije van. A levelező pedagógushallgatók között 9% volt a másoddiplomás aránya. A vizsgálatban részt vevők nagy része szakalkalmazott, és több mint fele a szolgáltatói szektorban, illetve a kereskedelemben dolgozik. A nyelvismeretre vonatkozó kérdésre adott válaszok szerint a vizsgálatba bevont minta nyelvtudása biztató képet mutat, hiszen csupán 7% azoknak az aránya, akik még olvasni sem tudnak semmilyen idegen nyelven, és 42% legalább két (főleg angol és német), 17% pedig három nyelven (angol, német, orosz vagy francia) kommunikációképes.

Bár az információszerezés készsége nem feltétlenül kötődik kizárólag a könyvtárhoz, a könyvtár mégis csak az információkutatás egyik helyszíne. Az információs kompetenciafejlesztő tanfolyam elvégzése ráadásul akkor hatékony, ha az ott jelzett feladatokat könyvtári környezetben oldják meg a tanulók („learning by doing”). Ezért megkérdeztük a minta tagjait, milyen gyakran járnak könyvtárba, és ott mit csinálnak. Megtudtuk, hogy a vizsgálatban részt vevők több mint kétharmada gyakori látogatója valamelyik könyvtárnak, ott kölcsönöznek és kutatnak. Csupán 11% nyilatkozott úgy, hogy nincs is szüksége a könyvtár szolgáltatásaira, míg 46%-nak egyszerűen nincs ideje a könyvtárba elmenni.

A kapott adatok összecsengenek a már említett, 1998. évi előzetes, és a kiegészítő kutatás részét képező 2002. évi országos jellegű felmérés adataival.

A vizsgálat eredményeinek értékelése

A tudásváltozás és az attitűdvizsgálat tudományos szintű értékelésére a didaktikai kutatások statisztikai módszereit alkalmaztuk [34, 35]. A dolgozat az SPSS szoftverrel végzett számítások végeredményeit tartalmazza.

Tudásváltozás a tanfolyam hatására

Nagy József meghatározta a tudás megmaradásának szintjeit, komponenseit [36]. Az ún. állandósult komponensek, a sok évig, esetleg életre szólóan megmaradó tudás szükséges a kompetenciák működéséhez. Az állandósultnak szánt komponensek optimális elsajátításának minimuma 70% (3. táblázat).

3. táblázat

Az állandósult komponensek elsajátítási aránya

	Fő	Minimum 70%-ot elért fő	Arány
Érvényes záróteszt	148	131	89%
Érvényes utóteszt	44	24	55%

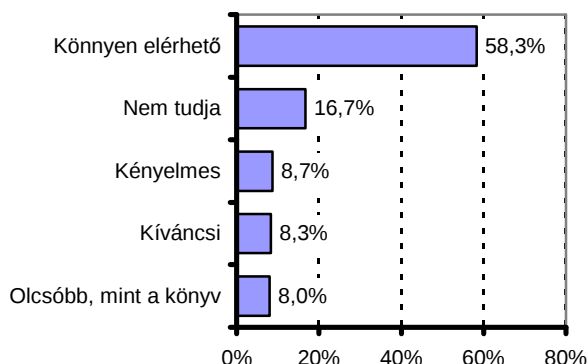
A válaszadók fele tehát még a tanfolyam után egy évvel is birtokolja a megszerzett tudást. A tanulóknak a kompetenciafejlesztési tanfolyam előtt és után mért tudáskülönbsége – a statisztikai számítások eredményei alapján – szignifikáns eltérést mutat: a záróteszt eredményeinek középértéke 4,57 ponttal jobb, mint az előteszt eredménye. Ez a tudásnövekedés közvetlenül a képzés után a 100%-ot közelítő valószínűséggel, míg egy évvel a képzés után 94,4%-os valószínűséggel a tananyagot és az alkalmazott módszert magában foglaló tanfolyamnak köszönhető. Az utóteszt során kitöltött kérdőív tanúsága szerint a választ adó 41 résztvevő 70%-a azóta is használta a tanultakat, tehát számukra valóban szükséges készségekkel gyarapodtak.

A tananyag típusának kérdésköre

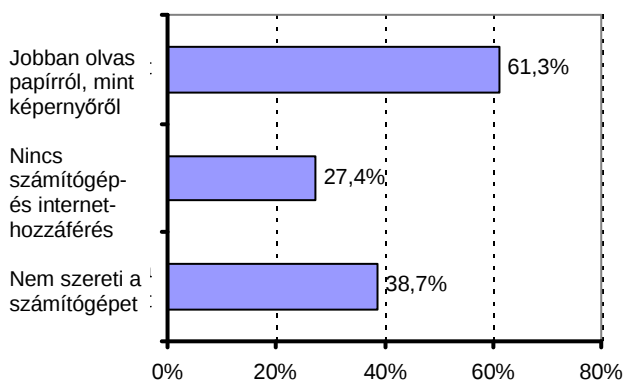
A kísérlet résztvevői szabadon választhattak a nyomtatott vagy elektronikus tananyag között. A

nyomtatott, illetve elektronikus tananyagot választók aránya 66%:33%, kerekén 2/3:1/3. (Ketten mindkét tananyagot használták.) A tananyagválasztás nemtől független: a férfiak és a nők egyaránt kétszer annyian választották a papíralapú tananyagot, mint az elektronikus információhordozót.

Figyelemre méltó, hogy azok, akik csak érdeklődőként vettek részt a kurzuson, 58%-ban az elektronikus tananyag mellett döntöttek. A választás okát firtató kérdésre tanulóink a következő válaszokat adták (a válaszadásnál több okot is megjelölhettek – 1. és 2. ábra)

1. ábra A tananyagválasztás oka – elektronikus tananyag

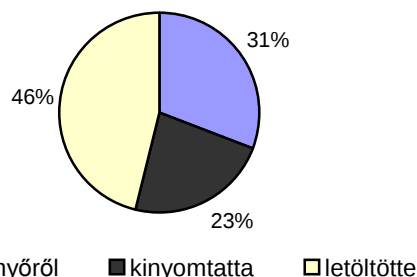
2. ábra A tananyagválasztás oka – nyomtatott tananyag

Az elektronikus változat választásánál – mint látható – a könnyű (és egyben ingyenes) elérhetőség dominál. A szöveges kiegészítésből megtudhatjuk, hogy főleg azok döntöttek emellett, akiknek munkahelyén van internetelérés.

A tananyag feladatainak elvégzéséhez legalább 12 órára volt szükség. A kísérlet során mértük a hálóz-

zatban tartózkodás időtartamát annak érdekében, hogy meg tudjuk állapítani: a legfeljebb hat órányi elméleti tananyagot vajon valóban a képernyő előtt ülve végzik-e el a tanulók, vagy más megoldást választanak. Tapasztalataink:

- Az elektronikus tananyagot választó csoport tagjai fejenként átlagosan 27,98 percet (alig fél órát) töltöttek el az interneten, átlagosan 3,42 alkalommal.
- Attól, hogy valaki sok időt töltött a számítógép előtt, nem lett jobb az eredménye.
- Az átlagosan 27,98 perc nem elegendő arra, hogy a tananyagot valaki eredményesen elsajátítsa. Ezért feltételeznünk kellett, hogy tanulóink ez idő alatt kinyomtatták és/vagy letöltötték a hálózatról, majd nyomtatott formában tanulmányozták a tanulnivalót. A kérdőívünkre adott válaszokból megtudhatjuk, hogy feltevésünk helytálló: a kíváncsiságból vagy az olcsóság miatt az elektronikus tananyagot választók több mint kétharmada, 69%-a nem közvetlenül a képernyőről tanult, hanem papírból (3. ábra).

3. ábra Hogyan tanulta az elektronikus tananyagot?

Kérdésünkre, hogy miért tettek így, általában a következő válaszok születtek:

- ezen tudok jegyzetelni;
- vihetem magammal, ha utazom;
- bárhova elvihetem;
- jobban tudok papírról olvasni, mint képernyőről;
- otthon nincs gépem, csak a munkahelyemen, de tanulni csak otthon van időm.

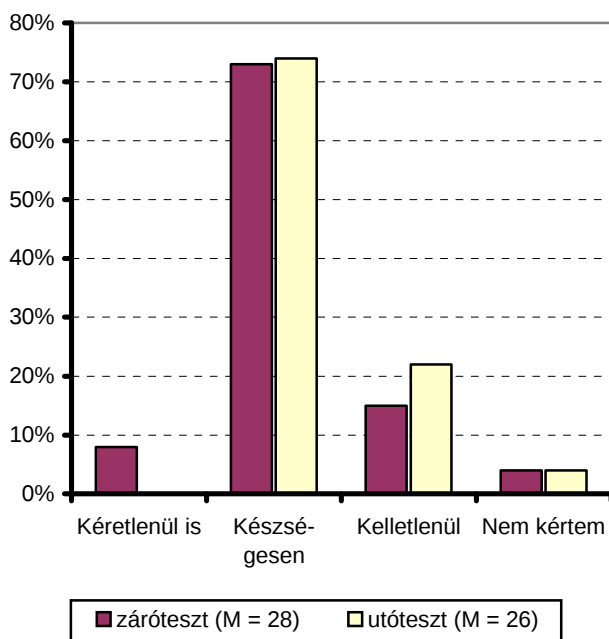
A válaszok számunkra egyértelműen azt bizonyítják, hogy egyelőre nincs még itt az ideje annak, hogy a távtanulást – és általában a tanulást – csak számítógép-alapúnak képzeljük el.

Ez összecseng Nyíri Kristóf megállapításával, aki egy nemzetközi szervezet munkatársainak szokásaira vonatkozó felmérést ismertet. A válaszadók ott is jellemzően kinyomtatták a képernyő tartal-

mát, mert ez az információ rögzíthetőségének élményét nyújtja. Időnként szét is terítették az összes papírlapot, hogy áttekinthessék őket. Következtetés: *a nyomtatott és elektronikus dokumentumok együttes használata elkerülhetetlen lesz, mivel hosszabb szövegek online olvasása diszfunkcionális* [10].

A könyvtárosok szerepe

A tanulás során a könyvtárosok mint mentorok segítettek a tanulóinkat. E feladatnak tökéletesen megfeleltek (4. ábra). A tanulási időszakban viszonylag kicsi volt azon könyvtárosok aránya, akik nem, illetve kelleniük segítették tanulóinknak, sőt gyakran előfordult, hogy ők kezdeményezték a konzultációt. Ez derül ki a zárófogalmazásokból is: bármelyik, a feladataikkal vagy a tanulástechnikával kapcsolatos kérdésben szívesen segítettek a könyvtári szakemberek. Ennek az is oka volt, hogy a tananyag áttanulmányozása után a tanulók már tudtak kérdezni, és nem teljesen ismeretlen területen tapogatóztak.

4. ábra Könyvtárosok segítsége

A segítő könyvtárosokkal való közvetlen beszélgetéseink során megtudtuk, hogy bár erre a feladatra külön nem kaptak hivatalos felkérést, és külön fel sem készültek rá, viszont elmondható, hogy a könyvtárosok egyöntetűen pozitív véleményekkel voltak a tanulók igyekezetéről és fejlődéséről.

Használóképzési tanfolyamok a magyar könyvtárakban

A tanító könyvtár működéséhez szükséges, hogy a könyvtárnak legyen alapvető koncepciója a képzésekkel kapcsolatban, rendelkezzen megfelelő méretű és felszerelt oktatási terekkel, valamint a felnőttképzéshez és a didaktikához értő könyvtárosokkal [15].

A kiegészítő kutatás előzményei

2001-ben egy pályázat lehetővé tette, hogy a könyvtárak – állományuk és forgalmuk nagyságától függően – megfelelő számú korszerű számítógépet, valamint egyéves ingyenes internethasználatot nyerjenek. Ennek fejében vállalniuk kellett, hogy egy év alatt gépenként 10 (könyvtáranként összesen 60-100) olvasót „kiképeznek” az információszerzésre, az internet használatára, terjesztve ezzel az információs kultúrát, beleértve a digitális és az információs írástudást is. Ahhoz, hogy a könyvtárosok erre képesek legyenek, a MEH IKB⁶ saját szempontrendszer alapján kiválasztott öt tanfolyamot az NKÖM⁷ Akkreditációs Bizottsága által akkreditált kurzusok közül. Ha a nyertes könyvtár munkatársa ezek közül bármelyikre jelentkezett, megtérítették a képzés költségét.

A könyvtárak használóképzési tevékenységét vizsgáló kutatás a fent említett pályázattal kapcsolatos képzéssorozat során megszerzett tapasztalatokra épül.⁸

A könyvtárosok felkészítése a képzésre (Train the Trainer)

A Berzsényi Dániel Főiskola könyvtár- és információtudományi tanszékének „Felkészítés a használók képzésére” című akkreditált tanfolyama eleget tesz a könyvtáros-továbbképzés akkreditációs követelményeinek, és egyike lett a kiválasztott öt tanfolyamnak.

Az általunk tervezett és 2002 tavaszán megvalósított tanfolyam igyekezett alkalmazkodni a résztvevők igényeihez. A tematika a számítógépes és internetes ismeretekkel-készségekkel kapcsolatos tananyagon kívül a felnőttképzéssel és a tananyag-összeállítással kapcsolatos módszertani alapokat is tartalmazott.

A felkészítő tanfolyamon részt vevők nagy része önszántából jött a képzésre, valódi motivációt és

elkötelezettséget érzett a használoképzéssel kapcsolatban.

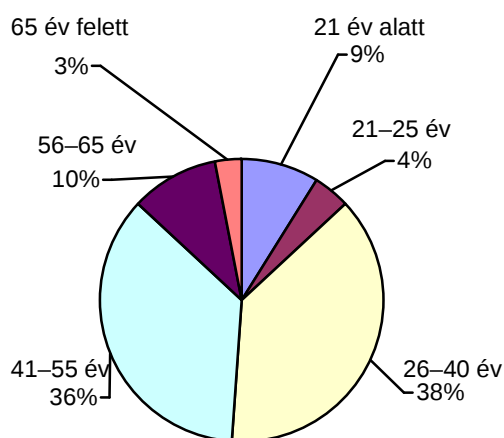
A könyvtári tanfolyamok végén kitöltött kérdőívek kiértékelése

A „Felkészítés...” tanfolyamok zárásakor minden résztvevő kapott egy kérdőívet azzal a kéréssel, hogy töltesse azt ki a saját tanfolyamain tanulókkal, majd juttassa vissza tanszékünkre. Az így nyert adatok információt nyújtottak a kutatóknak az ország különböző területein indított tanfolyamok hatékonyságáról.

A kutatással megcélzott populáció Magyarország teljes felnőtt lakosságának az a része volt – korra, nemre és foglalkozásra való tekintet nélkül –, amely részt vett a „Felkészítés...” kurzusunkon kiképzett könyvtárosok által szervezett tanfolyamokon. A kutatás adatgyűjtési szakasza 2003 közepén zárult le, ekkorra 769 kérdőív érkezett vissza 17 városból és a fővárosból.

A tanfolyamok résztvevőinek jellemzői

A tanfolyamokat főleg nők látogatták, arányuk 75% volt. Az *életkori megoszlás* képe változatos (5. ábra).

5. ábra A tanfolyami résztvevők életkori megoszlása

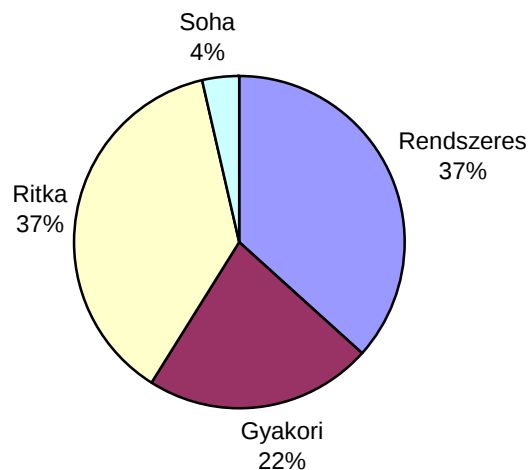
A 65 éven felüliek között több, a 70. évét betöltött nő és férfi is volt, sőt a FSZEK tanulói között egy 92 éves hölgy is akadt. Az ő számukra a *tanfolyam a közösségi lét egy formája volt*, s frissen megszerzett tudásukat a későbbiek során önkéntes segítőként is kamatoztatták: segítik a számítógép használatában járatlanabb fiatalokat. A *kor tehát nem befolyásolja az újra való nyitottságot*.

Az *iskolai végzettséget* tekintve a résztvevők csaknem fele (46%) középiskolai végzettségű volt, ebbe a gimnázium, a szakközépiskola, illetve a technikum egyaránt beletartozott. Feltűnő viszont, hogy 43%-uknak felsőfokú (egyetemi vagy főiskolai) végzettsége van. Őket részletesebben megvizsgálva kiderült, hogy közülük 27,6% a pedagógus. Ők azok, akik felkészítik a jövő nemzedékét az információs társadalom feladataira, tehát nekik kell feltétlenül rendelkezniük a digitális írástudás és az információszerezés kompetenciájával. Ez a tény alátámasztja azt a feltételezést, hogy a fiatalok információs írástudása összefüggésben van tanáraik hasonló kompetenciájával.

A résztvevők *nyelvtudása* hűen tükrözi a magyar népességre jellemző nyelvtudási szintet: 35,2% egyáltalán nem tud semmilyen idegen nyelven még olvasni sem, 21,6% angolul, 30,3% németül tud legalább olvasni.

A tanfolyam hatása

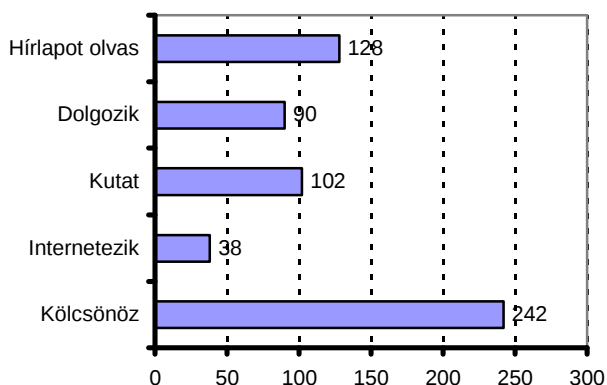
A résztvevők könyvtár-látogatási szokásait vizsgálva érdekes megfigyelni, hogy a könyvtárat rendszeresen és ritkán látogatók aránya hasonló (6. ábra). Nemcsak azok mentek el a tanfolyamra, akik rendszeresen megfordultak a könyvtárban, hanem azok is (mintegy 40%), akik csak esetlegesen találkozhattak a tanfolyamról szóló információval. Ők a lakóhelyükön vagy a helyi újságban látott hirdetések vagy ismerőseik ajánlására csatlakoztak a tanfolyamokhoz.

6. ábra A tanfolyam résztvevőinek könyvtár-látogatási gyakorisága

A könyvtárlátogatás céljainak áttekintése arra enged következtetni, hogy az embereknek szükségük

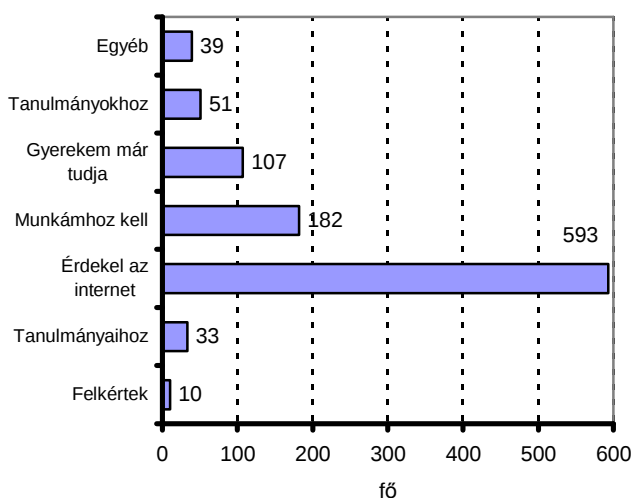
van az információra, a megszerzés helyének pedig változatlanul a könyvtárat tartják (7. ábra).

7. ábra Tevékenységek a könyvtárban

Az internetezés – közvetlenül a tanfolyam után – értelemszerűen nem tartozott a gyakori könyvtári tevékenységek közé. Ha azonban azt vizsgáljuk, hogy tervezik-e az internethasználatot, azt látjuk, hogy valamennyi résztvevőnek vannak erre vonatkozó elképzelései. Ennek egyik oka, hogy a válaszadók 71,4%-a még mindig úgy érzi, hogy az interneten mindent meg lehet találni.

A tanfolyamra való beiratkozás okát, tehát a *tanulás motivációját* elemezve látható, hogy sok szülő érzi úgy, nem maradhat le a gyereke mögött a számítógép-használatban, illetve a munkahelyeken szükségessé váló számítógép-használattal kapcsolatos problémákra a könyvtári tanfolyamon kerestek választ (8. ábra).

8. ábra A tanfolyam résztvevőinek motivációja

Érdemes volt megvizsgálni, vajon a *felnőttek tanulási lehetőségeivel számolnak-e, megfelelő segít-*

séget nyújtanak-e a könyvtárosok. Erre vonatkozóan egyöntetű *igen* a válasz, hiszen a vizsgált minta 93,4%-a nyilatkozott úgy, hogy mindig segítőkészek voltak a tanító könyvtárosok. Erre utal az is, hogy 59,6% éppen azért tartotta hatékonynak a tanfolyamot, mert érdekesek voltak a magyarázatok, és jók voltak a példák. *Érdekes megjegyezni, hogy a résztvevők közül többen kifejezték csodálkozásukat, miszerint „nem is tudtuk, hogy a könyvtáros ennyi mindenhez ért”.*

A könyvtárak által szervezett tanfolyamok alapvető célja az volt, hogy résztvevőik egyrészt megbarátkozzanak a számítógéppel és annak lehetőségeivel, megtanulják kezelését, másrészt pedig segítséget nyújtsanak abban, hogy az emberek kihasználhassák az internet nyújtotta lehetőségeket. A felmérés eredményeinek tanúsága szerint ez a cél teljesülni látszik. A tanfolyamra jelentkezés idején a résztvevők egy része (42%) ugyan használt már számítógépet, de bevallásuk szerint kevés ismeretük volt az internethasználatról. A tanfolyam végére csupán 1% számára maradt idegen az új technológia, a résztvevők csaknem háromnegyede (69%) pedig a továbblépést fontolgatja, tehát sikerült bennük felkelteni a tudás iránti vágyat.

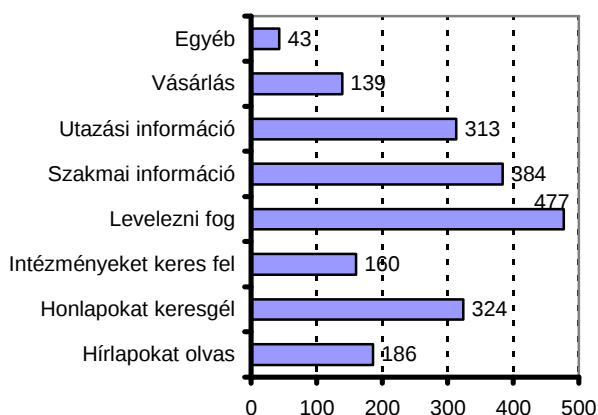
Az eredmények azt a feltételezésünket támogatják, hogy a tanfolyamok alkalmasak voltak arra, hogy segítségükkel a résztvevők megismerjék a számítógépes munka és az internet alapjait, az általuk nyújtott lehetőségeket, valamint azokat az információfajtákat, amelyek a hálózatok segítségével könnyebben és gyorsabban érhetők el. Egyúttal segítenek abban, hogy csökkenjen az informatikai eszközökkel szembeni ellenérzés, és nőjön a tudásvágy.

Ha megvizsgáljuk, hogy mit terveznek a résztvevők, mire fogják használni frissen megszerzett kompetenciájukat, bizonyítva láthatjuk, hogy valóban az információs társadalomra való felkészülést szolgálják a könyvtárak tanfolyamai. A célok közül kiemelkedik az elektronikus kommunikációval kapcsolatos igény, ami előrevetíti, hogy a levelezés és „chatelés” napi rutinná válik, ez segíti az alapismeretek digitális írástudássá alakulását (9. ábra).

A vizsgált mintából 380-an (49,4%) jelezték, hogy nincs otthon számítógépük, illetve internetkapcsolatuk.⁹

Kérdés maradt tehát, hogy a résztvevők hol fogják használni a tanultakat a későbbiekben. A válaszok

közül a legtöbb jelölést a könyvtár kapta (50%), tehát vélhetőleg senki nem fog lemaradni a számára szükséges információkról akkor sem, ha nincs számítógépe.

9. ábra A megszerzett tudás használata

Összefoglalás

A több évig tartó kutatások számos tanulsággal szolgáltak. Ezek egy része hasznos lehet a humánerőforrás-menedzsmenttel foglalkozó szakemberek számára, más része a könyvtárakat készítheti szolgáltatásaik átgondolására.

Megtudtuk, az információs kompetenciát az értelmiségiek – nemtől és kortól függetlenül – szükség esetén hatékonyan el tudják sajátítani távtanulási módszerrel. A hatékonyságot a megfelelő módszereken túl a tanulók motivációja garantálja. A tanulmányt a későbbiekben használták is, ennek eredményeképpen az ismeretek tudássá változtak, s egy év után is felidézhetőek lettek.

Bebizonyosodott, hogy a tanulók gyakran tartották a kapcsolatot egymással és a munkájukat segítő könyvtárossal, így ösztönösen elkerülték a távtanulás hátrányaként számon tartott elszigetelődés fenyegetését.

Egyértelművé vált, hogy megfelelő felkészítés után a könyvtárak és könyvtárosok képesek arra, hogy a társadalom bármely rétegéből származó célcsoportokkal elsajátíttassák az információs kompetenciát. A tanfolyamok segítségével jelentősen megnőtt az információs írástudással rendelkezők száma; 2003 júliusáig mintegy 20 000 ember csatlakozott a képzéshez. Ezáltal a társadalom jelentős szeletében csökkent a technikával szembeni féle-

lem. A népesség e része rádöbben, hogy információs igényét önállóan is kielégítheti, és ezzel élni is fog. A könyvtárak szerepe ugyanis – a pesszimista jóslatok ellenére – nem csökken az elektronikus információs közegben sem, csupán az igénybevétel módja változik; a hagyományos dokumentumok mellett folyamatosan teret hódítanak az elektronikusan hozzáférhető információforrások.

Eredményeink több kiindulópontot is jelenthetnek a könyvtáraknak szolgáltatásaik fejlesztéshez, hiszen nyilvánvaló, hogy akár a frontális képzés, akár a nyitott képzés valamelyik módszere keretében a könyvtár képes arra, hogy rendszeres használóképzési kurzusokat tartson jelenlegi és reménybeli olvasói számára. Ehhez átgondolt tananyagfejlesztésre, személyzeti és technikai fejlesztésre van szükség.

A könyvtárak tehát az általuk szervezett tanfolyamokkal hozzájárulnak ahhoz, hogy folyamatosan csökkenjen azok száma, akik tanácstalanul szemlélnek a számítógépet, és nem tudnak élni az általa nyújtott lehetőségekkel.

Jegyzetek

- ¹ A kulcskompetencia elnevezése onnan származik, hogy ezek az alapvető kompetenciák „ajtót nyitnak” a speciálisabb kompetenciák felé.
- ² Gyakran használják a kulcskompetencia helyett a kulcskvalifikáció, kulcsminősítés kifejezést. A kvalifikáció azonban a szakmai minősítéssel kapcsolatos fogalom, ezért a kulcskvalifikáció kifejezés használata az átfogó jelentés helyett azt a hitet tükrözheti, hogy összeállíthatók olyan szakmai kvalifikációs csomagok, amelyekre későbbi specializációk épülnek.
- ³ ALA = Americal Library Association.
- ⁴ Saját óráimon sokszor beszélgetek erről a hallgatóimmal. Ezek a beszélgetések arról tanúskodnak, hogy az általános és középiskolában egyértelműen a tanártól és nem a tantervtől vagy az iskolától függ, hogy a diák megszerzi-e az információs kompetenciát.
- ⁵ IATUL = International Association of Technical University Libraries.
- ⁶ MEH IKB = Miniszterelnöki Hivatal Informatikai Kormánybiztosság.
- ⁷ NKÖM = Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma.
- ⁸ A kutatás részeredményei a 3K-ban megjelentek: Használóképzés tükrében. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 12. köt. 2. sz. 2003. p. 24–30.
- ⁹ Nem szabad elfelejteni, hogy a fenti adatok 2003-ból származnak. Az eltelt három évben jelentősen megnőtt a háztartásokban található számítógépek száma.

Irodalom

- [1] Idegen szavak szótára. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1974. p. 443.
- [2] MERTENS, Dieter: Schlüsselqualifikationen. Thesen zur Schulung für eine moderne Gesellschaft. = Mitteilungen aus der Arbeitsmarkt- und Berufsforschung, 7. köt. 1. sz. 1974. p. 36–43.
- [3] HUTMACHER, W.: Key competencies in Europe. = European Journal of Education, 32. köt. 1. sz. 1997. p. 45–57.
- [4] Felnőttképzés az Európai Unióban. Budapest, Magyar Népfőiskolai Társaság, Nemzeti Felnőttképzési Intézet, 2004. p. 223.
- [5] BESSENYEI István: Munka, szakma, tanulás. Az Európai Képzési Alapítvány (ETF) által támogatott „A munka és a tanulás integrációja” c. kutatási-fejlesztési projekt elméleti háttere. <http://members.teleweb.at/i.bessenyei/nszi-magy.htm> [2005. máj. 9.]
- [6] FARKAS Éva: Bevezetés a könyvtári információkeresés technikájába. 2001. p. 45. <http://old.bdtf.hu/konyvtar/feva/> [2004. dec. 10.]
- [7] MITS (Magyar Információs Társadalom Stratégia, 2003): Információs Társadalom Stratégia és Nemzeti Fejlesztési Terv. http://www.ihm.gov.hu/aloldalak/eu/strategia/it_strat_es_nft.html [2005. jan. 21.]
- [8] CSAPO Benő: A tudáskonceptió változása: nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet. = Új Pedagógiai Szemle, 52. köt. 2. sz. 2002. p. 38–45.
- [9] KARVALICS László, Z.: A netnemzedék vizsgálatának szemléleti alapja: a morális pániktól az ismeretelméleti megalapozásig. = Új Pedagógiai Szemle, 51. köt. 7–8. sz. 2001. p. 46–51.
- [10] NYÍRI Kristóf: Virtuális pedagógia. = Új Pedagógiai Szemle, 51. köt. 7–8. sz. 2001. p. 30–39.
- [11] KARVALICS László, Z.: Az információs írástudástól az internetig. = Educatio, 6. köt. 4. sz. 1997. p. 681–698.
- [12] ALA Presidential Committee on Information Literacy. Final report. Chicago, 1989, ALA.
- [13] BÁTHORY Zoltán: Tanulók, iskolák – különbségek. 2. átd. kiad. Budapest, Okker Kiadó, 1997. p. 139–140.
- [14] CARDO, T.: Mediacy: knowledge and skills to navigate to information highway. UNESCO, Infoethics Proceedings, Monte Carlo, 10–12 March, 1997.
- [15] HOMANN, Benno: Informationskompetenz als Grundlage für bibliotekarische Schulung konzepte. = Bibliotheksdienst, 34. köt. 6. sz. 2000. p. 968–978.
- [16] FORGÓ Sándor: Javaslat a multimédia oktatóprogramok (alkalmazások) felhasználási, fejlesztési és értékelési szempontrendszerére a nyitott rendszerű szakképzési formákban. = Tanulmányok a nyitott szakképzésről. 1. Projektvezető: Papp Lajos. Budapest, Műegyetemi Távoktatási Központ. 2001. p. 187–226.
- [17] SÁRÁNÉ LUKÁCSI Sarolta: Fejleszthető-e az önálló ismeretszerzés képessége? = Iskolakultúra, 11. köt. 6–7. sz. 2001. p. 13–20.
- [18] SCHULTKE, Holger: Benutzerschulung: eine Serviceangebot an Universitätsbibliotheken. = Bibliotheksdienst, 33. köt. 12. sz. 1999. p. 2063–2073. (Ref.: Könyvtári Figyelő, 10. köt. 1–2. sz. 2000. p. 321–322.)
- [19] BRUCE, Christine: Information literacy programs and research: an international review. = Australian Library Journal, 49. köt. 3. sz. 2000. p. 209–218.
- [20] Nemzeti alaptanterv: a kötelező iskolázás közös alapkövetelményei. Budapest, Művelődési és Oktatási Minisztérium. 1992.
- [21] SÁRÁNÉ LUKÁCSI Sarolta: Hogyan tanítom a szellemi munka technikáját? = Könyv és Nevelés, 4. köt. 3. sz. 2002. p. 79–80.
- [22] DÁN Krisztina: Könyvtárhasználat a kerettantervekben. = Könyv és Nevelés, 2. köt. 4. sz. 2000. p. 70–72.
- [23] DÖMSÖDY Andrea: A könyvtárhasználat eszköz és nem tananyag. = Könyv és Nevelés, 1. köt. 1. sz. 1999. p. 75–77.
- [24] HUSZÁR Ernőné: Az egyetemi könyvtárak funkcióinak változása és a felsőoktatás-kutatás szakirodalmi ellátottsága. = Könyv, Könyvár, Könyvtáros, 7. köt. 5. sz. 1998. p. 3–6.
- [25] FONYÓ Istvánné: A felsőoktatási könyvtárak az információs társadalom kihívásai előtt: a BME KTK funkciója és fejlesztésének súlypontjai. = Könyv, Könyvár, Könyvtáros, 7. köt. 6. sz. 1998. p. 13–20.
- [26] BUNDY, Alan: Information literacy: the key competence for the 21st century. = The challenge to be relevant in the 21st century. Abstracts and fulltext documents of papers and demos given at the IATUL Conference. Pretoria, South Africa, June 1–5, 1998. <http://aducate.lib.chalmers.se/IATUL/proceedcontents/pretpap/bundy.html> [2001. jan. 1.]
- [27] TÉGLÁSI Ágnes: A felsőoktatási intézmények könyvtárainak fejlesztési stratégiája: beszélgetés dr. Téglási Ágnessel, az OM főtanácsosával. [Riporter] Vajda Kornél. = Könyv, Könyvár, Könyvtáros, 9. köt. 11. sz. 2000. p. 3–16.
- [28] FRANK Róza: Az irodalomkutatás oktatásának harminc éve a Budapesti Műszaki Egyetemen. = Könyvtári Figyelő, 34. köt. 5–6. sz. 1988. p. 374–386.
- [29] CSEREY Lászlóné–TAPOLCAI Ágnes: A hallgatók könyvtári-informatikai képzése az Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtárában. = Könyvtári Figyelő, 7. (43.) köt. 1. sz. 1997. p. 53–58.
- [30] TÓTHNÉ KIRÁLY Katalin–KOVÁCS Mária: A pedagógusjelöltek felkészítése az információszerzésre és -kezelésre. Könyvtári feladat-e a használóképzés? = Könyvtári Figyelő, 7. (43.) köt. 4. sz. 1997. p. 705–714.
- [31] KATSÁNYI Sándor: Információkereső technikák elsajátításának problémái változó körülmények között. = Új Pedagógiai Szemle, 49. köt. 11. sz. 1999. p. 70–74.

- [32] BEIDERWIEDEN, K.: Schlüsselqualifikationen erfordern offene Methode in der Berufsbildung. = Zeitschrift für Berufs- und Wirtschaftspädagogik, 90. köt. 1. sz. 1994. p. 76–88.
- [33] FALUS Iván–OLLÉ János: Statisztikai módszerek pedagógusok számára. Budapest, Okker Kiadó, 2000. 372 p.
- [34] DURKÓ Mátyás: Felnőttkori sajátosságok és felnőttnevelés. Budapest, Kossuth Kiadó, 1988. p. 51–55.
- [35] NAHALKA István: Pedagógiai vizsgálatok leíró és matematikai statisztikai módszerei. = Didaktika. Szerk. Falus Iván. Budapest, Műszaki Kvk., 2004. p. 241–514.
- [36] NAGY József: XXI. század és nevelés. Budapest, Osiris, 2000. p. 283–290.

* * *

FALUS Iván–KIMMEL Magdolna: A portfólió. Budapest, ELTE – Gondolat Kiadói Kör, 2003.

FARKAS János: Információs- vagy tudástársadalom? Budapest, Infonia Aula, 2002. 184 p.

FRANK Róza: Használatképzés – tükröben. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 12. köt. 2. sz. 2003. p. 24–30.

HORÁNYI Özséb: Az információs társadalom koncepciójától az információ kultúrája felé. = Európai Szemmel, 1997. 1. sz. p. 12–27. <http://www.signummedia.hu/Archivum/1997/april.html> [2002. dec. 12.]

MASUDA, Yoneji: Az információs társadalom mint poszt-indusztriális társadalom. Budapest, OMIKK, 1988. 156 p.

McCLELLAND, D. C.–BOYATZIS, R. E.: Leadership motive pattern and long term success in management. = Journal of Applied Psychology, 1982. 9. sz. p. 737–743.

NAGY Ádám: Információs írástudás és informatikai intelligencia. = Új Pedagógiai Szemle, 2000. 4. sz. p. 34–41.

Beérkezett: 2006. IV. 19-én.

Frank Róza

a Berzsenyi Dániel Főiskola
könyvtár- és információtudományi
tanszékének adjunktusa.
E-mail: frank@bdtf.hu

Új tartalomgazdák csatlakoztak az NDA-hoz

2006 augusztusától az eMagyarország pontok határon túli megfelelőiként működő eMagyar pontok központi weboldala, az eMagyar portál, valamint a külföldi magyar kulturális intézetek honlapjainak tartalmi is hozzáférhetők a *Nemzeti Digitális Adattár* keresőjén keresztül.

Az eMagyar portál 2006 márciusában jött létre azzal a céllal, hogy elősegítse a határon túli magyarság integrációját az információs társadalomba, információs portálként szolgál a több mint 200 határon túli helyszínen működő eMagyar pont látogatói számára.

A 18 külföldi magyar kulturális intézet központi portálján keresztül (www.magyarintezet.hu) a magyar intézetek digitális tartalmi váltak elérhetővé.

/NDA-honlap, 2006. augusztus 10./

Interjúsorozat a nyílt hozzáférésről

A *Research Information* online magazin legújabb száma egy érdekes interjúsorozatot is közöl a nyílt hozzáférésről. Kilenc neves, a témában vezetőnek tekinthető szakértő próbálja meg definiálni a nyílt hozzáférés fogalmát, és mondja el véleményét a kutatási eredmények közzétételének jelenlegi helyzetéről, a támogatás rendszeréről. A *Sien Harris* által szerkesztett interjúsorozat a magazin honlapján olvasható a <http://www.researchinformation.info/rijunjul106openaccess.html> címen.

(Somogyi Tamás)